

2020 júniusi mérnök évfordulók, emlénapok + programok

A korona-vírus járvány miatt valamennyi korábban meghirdetett szakmai-program lemondásra, vagy az online térbe került!

1. – 240 éve született Gáthy István mérnök

Máramaros vármegyében, Huszton született Gáthy (Gáty, Gáti) István (1780-1859) geodéta, vízépítő mérnök, közgazdász, műszaki szakíró és akadémikus. Az Eszterházy-uradalom mérnökeként a terület mocsarainak lecsapolásával foglalkozott. Ő volt, aki először elkészítette a Rába, a Rábca és a Marcal szabályozásának tervét. Korában nagy feltűnést keltett találmánya a mérőasztalt helyettesítő szögtükör. Gazdasági és műszaki szakirodalmi tevékenysége egyaránt jelentős volt.

5. – Környezetvédelmi világnap

1972. június 5-16. között Stockholmban tartották az ENSZ első, „Ember és bioszféra” c. környezetvédelmi világkonferenciáját. Az ENSZ soron következő közgyűlése e konferencia javaslatára még abban az évben környezetvédelmi világnappá nyilvánította a stockholmi tanácskozás kezdőnapját.

5. – 120 éve született Gábor Dénes mérnök

Budapesten született Gábor Dénes (1900-1979) fizikus, gépész- és villamosmérnök. A legjelentősebb eredményéért, a holográfia feltalálásáért 1971-ben Dennis Gabor fizikai Nobel-díjat kapott. A holográfia feltalálásához az a felismerés vezette, hogy ha egy tárgyról visszavert hullámok intenzitását, fázisát és amplitúdóját is felhasználhatja, akkor a tárgyról teljes (holo) és térbeli (graf) kép nyerhető. Nevéhez több mint száz szabadalom fűződik. 1934-ben letelepedett Angliában, brit állampolgár lett. 1934-től 1948-ig a British Thomson-Houston Társaság kutatólaboratóriumában dolgozott Rugbyben. A „NOVOFER Alapítvány a Műszaki-Szellemi Alkotásért” 1989-ben hozta létre a Gábor Dénes díjat, amelyet minden évben azoknak a – határainkon belül és azokon kívül élő – magyar természettudósoknak, mérnököknek, feltalálóknak, kutatóknak, oktatóknak adományoznak, akik kiemelkedő innovációval vagy kutatási eredménnyel, illetve a felsőfokú képzésben nyújtott teljesítményükkel járultak hozzá a magyar tudományos-műszaki haladáshoz, az ország fejlődéséhez.

5. – 150 éve született Bacsák György polihisztor

Pozsonyban született Bacsák György (1870-1970) polihisztor, csillagász, geológus. Nagy matematikai felkészültséggel és széles látókörű szemlélettel igyekezett megmagyarázni az égi mechanika mozgástörvényeit és a pleisztocén jégkorszakok közötti összefüggéseket. Értelmezte a pleisztocén jégkorszakok kialakulását és időbeli lefolyását. Meghatározta a Föld pályaelemeinek változásából az elmúlt 600.000 év, majd egymillió év eljegesedési hullámait. Kidolgozta a pályaelemek stabilitási pontjainak és időszakainak elméletét.

6. – 170 éve alakult a Magyarhoni Földtani Társulat

Hazánk legrégebbi tudományos egyesülete, a Magyarhoni Földtani Társulat. Már 1848. január 3-án programtervet készítettek, de az 1848. augusztus 18-ra kitűzött alakuló ülés a szabadságharc miatt elmaradt. Első közgyűlésüket 1850. június 6-án tartották, ahol elfogadták az alapszabályt, megválasztották elnöknek Kubinyi Ágostont, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatóját.

8. – 175 éve kezdték meg a Tisza szabályozását

XIX. század első felében hazánk területének 13 %-át rendszeresen elöntötték a szabályozatlan folyók. A vízjárta területnek több mint a fele, mintegy kétmillió hektár a Tisza és mellékfolyóinak árterületére esett. A folyó szabályozása Vásárhelyi Pál tervei alapján 1845-ben e napon kezdődött meg, a munka nagy részét az 1850-1860-as években végezték el és 1875-ben fejezték be.

10. – Villamosság nemzetközi napja

Az Európai Elektrotechnikai Egyesületek Szövetsége (EUREL) javaslatára e nap – a francia André Marie Ampère (1775-1836) halálának évfordulója – a villamosság nemzetközi napja. Ampérenek nagyon fontos szerepe volt villamosság, az elektrotechnika alapösszefüggései felfedezésében és megfogalmazásában.

11. – 140 éve született Szathmáry László mérnök

Budapesten született Szathmáry László (1880-1944) vegyészmérnök, a budapesti Kereskedelmi Akadémia kémia tanára. Több száz tudomány- és technikatörténeti publikációja jelent meg a Természettudományi Közönyben és más ismert periodikák hasábjain.

13. – Feltalálók napja

Magyar Feltalálók Egyesülete e napot a „Magyar Feltalálók Napjának” nyilvánította, annak emlékére, hogy a Nobel díjas Szent-Györgyi Albert (1893-1986) egyetemi tanár az „Eljárás jól eltartható nagy C-vitamintartalmú készítmények előállítására” c. találmányi bejelentését 1941. június 13-án tette meg, amely útjára indította az emberiség egyik legfontosabb gyógyszerét, a C-vitamint. Nincs ezen kívül még egy magyar szabadalom, amely ekkora hatású lett volna az innováció terén.

20. – 120 éve született Sándor Ferenc mérnök

Tiszaderzsén született Sándor Ferenc (1900-1986) mérnök. Szolgálatát az állami földmérésnél Egerben a 3. földmérési felügyelőségben kezdte (1925). 1930-ban helyezték a Háromszögélő Hivatalba, ahol a háromszögélő szakvizsgát kiváló eredménnyel tette le. 1941-1945 között Nagyváradon a 8. földmérési felügyelőségnek volt a vezetője. Visszatérve Egerbe a földreform munkálatainak irányításában és ellenőrzésében vett részt (1945-49). A következő állomás ismét Budapest, az Országos Földmérési Intézet, majd a Geodéziai és Kartográfiai Intézet dolgozójaként kapcsolódott be az ipari fejlesztési munkákba. Nagy szerepe volt a kohóipar megújításának alapját képező felmérésekben, elsősorban Ózdon és Diósgyőrött. Részt vett a Dunai Vasmű geodéziai munkáinak tervezésében és kivitelezésében; munkájáért több kitüntetésben részesült.

21. – Apák napja

Június harmadik vasárnapján tartják az apák napi megemlékezést. 1909-ben Mrs. J. B. Dodd javasolta először az ünneplést, ugyanis az édesapja a felesége gyermekágyi halála után egyedül nevelte fel hat gyermekét. E napon az apát, nevelőapát, keresztapát, vagy az apaként működő férfit illik köszönteni. 1994 óta hazánkban is meghonosodott.

23. – 225 éve született Török Ignác mérnök

Gödöllőn született nemescsói Török Ignác (1795-1849) honvéd vezérőrnagy, hadimérnök, az aradi vértanúk egyike. Tanulmányait Bécsben a hadmérnöki akadémián végezte. A szabadságharc kitörése idején károlyvárosi erődítési igazgató. Később a komáromi erődítési munkák irányítója lett. 1849 júliusában Szeged erődítési munkáit végezte. Az utolsó napokat Aradon töltötte.

23. – 110 éve született Gádoros Lajos építészmérnök

Erzsébetfalván született Gádoros Lajos (1910-1991) Ybl-díjas belsőépítész, építészmérnök, aki tagja volt az MTA Építészettudományi Bizottságának is. 1949-1957. között a Középület-tervező Vállalat igazgatója, 1960-1980. között a BME Építészmérnöki Kar középület-tervezési tanszék tanszékvezető egyetemi tanára volt. A Kádár-korszak gazdasági-formai puritanizmusában kibontakozó neofunkcionalizmust képviselte.

29. – 120 éves a Nobel Alapítvány

Svéd királyi tanácsstestület 1900. június 29-én jóváhagyta a Nobel Alfréd testamentumának végrehajtására szolgáló Nobel Alapítvány alapszabályát és a díjakat odaítélő intézmények speciális előírásait. Első díjat 1901. december 10-én osztották ki.

29. – Design világnapja

Design világnapját az Iparművészeti Társaságok Nemzetközi Tanácsa, az International Council of Societies of Industrial Design (ICSID) hirdette meg 2007-ben, alapításának 50. évfordulója alkalmából. A Londonban alapított non-profit nemzetközi szervezet ötven ország közel százötvenezer iparművészt képviseli. 2015-től új neve: World Design Organisation (WDO). Információ: wdo.org

29. – Duna nap

Európa második legnagyobb vízgyűjtője a Duna térsége. A folyó 10 országon, 4 fővároson folyik keresztül, a benne folyó víz még további 9 államból származik, és ezzel 19 országot és 81 millió kulturális, nyelvi és történelmi szempontból is sokszínű embert kapcsol össze. A Duna Védelmi Nemzetközi Bizottság (International Commission for the Protection of the River Danube – ICPDR) kezdeményezésére a Duna Védelmi Egyezmény aláírásának évfordulóján tartják minden évben Duna nap és a hozzá kapcsolódó rendezvényeket. E napon nem csak a szakemberek, hanem egész társadalmunk figyelme a vízre, vízügyekre és kiváltképp a Dunára irányul. Bővebb információ: icpdr.org

30. – 75 éves a Neumann-féle TPV-elv – 2020

Neumann János (1903-1957) matematikus 1945. június 30-án kelt „*First Draft of a Report on the Edvac*” című százoldalas dolgozatában elsőként írta le egy tárolt program-vezérlésű (TPV) digitális számítógép felépítését, jellemzőit, és logikai működését. Tudatosította: a számítógép rendszertechnikai és alkalmazástechnikai szempontból is új eszköz, és felismerte az ebben rejlő, ebből adódó új lehetőségeket.

A Neumann-elvek:

- teljesen elektronikus számítógép;
- kettes számrendszer alkalmazása;
- aritmetikai egység alkalmazása (univerzális Turing-gép);
- központi vezérlőegység alkalmazása;
- belső program- és adattárolás.

Felhasznált irodalom:

- *Évfordulóink a műszaki és természettudományokban – MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága sorozatának kötetei*
- *História – Tudósnaplár - Természettudósokhoz kapcsolódó évfordulók - tudosnaplar.kfki.hu*
- *Nagy Ferenc szerk.: Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig – 1997. – BETTER – MTESZ – OMIKK*
- *Kenyeres Ágnes szerk.: Magyar Életrajzi Lexikon I-IV. – 1967-1990. – Akadémiai Kiadó*
- *Egyéb életrajzi és műszaki források*

Készítette: Sipos László József villamosmérnök, minőségügyi szakmérnök